

Cilla & Rolf Börjind

De zonnewende

Het wonderlijke verhaal
van Georg Von Niets

A.W. Bruna Uitgevers

1

Zwarte Märta doet een verbijsterende ontdekking op het strand

De oude zwart-witte mantelmeeuw zat op deze warme avond in mei op zijn vertrouwde plekje op het hoogste punt van vuurtoren Kleine Jan en keek in alle richtingen. Niets ont-snapte aan zijn alerte blik, ook de havenmond van het dorp Skuggsidan niet. Het plaatsje was een godvergeten plek met dezelfde aspecten als alle andere kleine gemeenschappen: vlammeende liefde, smeulend onrecht, roetzwarte jaloezie en door alcohol veroorzaakte ongezondheid. Hier woonden kleine mannen met uitzichtloze fantasieën, eenzame vrouwen met zwijgzame kinderen, maar ook lachende jongeren, sterke principiële vrouwen met een wil zo gehard als barnsteen en mannen met onbreekbare vriendschapsbanden en bijzondere interesses.

Af en toe konden plaatselijke geschillen een hevige polarisatie tussen de dorpsbewoners creëren. Dan werden er intriges tegen burens en tegenstanders gesmeed en braken er min of meer gewelddadige ruzies tussen de verschillende kampen uit. Maar gelukkig was er ook vergetelheid, waardoor de warme verbondenheid terugkeerde en er werd gefeest en gedanst tot de volgende onenigheid zich aandiende.

Bijgelovigheid behoorde tot het erfgoed van het dorp. Als je als ouders voortdurend in de schaduw van de bergen en de zee leeft, dan is het duiden van voortekenen belangrijker dan

spelling. De dorpskinderen waren lang voordat ze konden schrijven in staat om voortekenen en omen te interpreteren.

Het meeste hiervan ontging de meeuw op de top van de vuurtoren echter. Hij had andere dingen om over na te denken. Hij had hier vele jaren van zijn leven gezeten, spiedend, hunkerend naar iets om zijn krop mee te vullen. Hij was zo oud dat hij de tijd had meegemaakt die in de volksmond ‘de gouden jaren’ werd genoemd, toen de kreeftenvisserij en de haringfabriek de belangrijkste inkomstenbronnen van de dorpsbewoners – en dus ook van hem en zijn soortgenoten – waren. Destijds waren er minstens twee visvangsten per dag. Nu waren de ramen van de oude haringfabriek zwart en leeg, en het enige leven dat er nog was, bestond uit de klimop die langs de oude bakstenen gevel woekerde en de paar overgebleven gierzwaluwen die onder de dakpannen broedden. De oude mantelmeeuw kon er tegenwoordig alleen op hopen dat de enige overgebleven visser van het dorp, meneer Mendelsohn, met een behoorlijke vangst terugkeerde.

De vogel raakte uit zijn evenwicht toen de zeewind, die de geuren van zout en zeewier met zich meevoerde, zijn venkleed greep en vervolgens speels verder joeg naar de haven, waar hij zich amuseerde met de oude kapotte netten die aan de door het weer geteisterde vissershutten hingen.

Aan de andere kant van de baai strekte het dorp zich in al zijn glorie uit. Of liever gezegd, het dorp strekte zich in elk geval uit. Het was een doolhof van houten huizen in uiteenlopende kleuren en in een wisselende staat op de berghelling tegenover de observatiepost van de mantelmeeuw. De zon bereikte de hoogstgelegen woningen, de rest van het dorp lag in de schaduw. De bovenste woningen op de Gräddhyllan waren prachtige groothandelaarsvilla's die herinnerden aan de bloeiperiode die het dorp rond de eeuwwisseling had beleefd. Nu waren ze allemaal verkocht als zomerhuizen, op één na. Daar woonden de oudere ongetrouwde tweelingzussen

Marie en Thérèse Thervin, de dochters van Marie-Antoinette Thervin, geboren Fritzdotter. Een opmerkelijke vrouw die na een reis naar Frankrijk en Cannes had besloten dat de strandboulevard in het dorp voortaan Croisetten moest heten. De reis was trouwens de enige die ze in haar leven had gemaakt voordat ze op vijftienjarige leeftijd tijdens een bezoek aan het toilet met een glas whisky in haar hand overleed. ‘Mama is gelukkig gestorven,’ zeiden de zussen altijd tegen elkaar, en dat was zo ongeveer het enige waarover ze het eens waren in het leven.

Maar goed, de mantelmeeuw voelde zich machtig op zijn vertrouwde positie en hief zijn kopje. De rode vlek op de gele snavel glansde mooi in het zonlicht, dat de top van de vuurtoren net bereikte. Het was een witte vuurtoren met een brede zwarte band in het midden en een smalle rode band helemaal bovenin. De meeuw wist uit ervaring dat het nog een tijdje zou duren voordat meneer Mendelsohn terugkeerde, dus overwoog hij om naar het dorp te vliegen om te kijken of hij iets eetbaars kon vinden bij Kokieje, het enige restaurant van het dorp. Met een waardige kalmte wachtte hij de volgende windstoot af, min of meer als een surfer die geduldig op de grootste golf wacht, en toen die kwam spreidde hij zijn grote vleugels, vloog op van de vuurtoren en gleed op de draaikolken naar de haven. Hij stootte zijn bijzondere gekrijs uit terwijl hij over het water vloog, voornamelijk om zijn aanwezigheid kenbaar te maken en andere vogels die tegen beter weten in zijn territorium hadden betreden af te schrikken.

Nu keek hij uit over zo ongeveer het hele dorp: de Hoofdstraat die tussen de woningen kronkelde; het kleine plein dat een huizenblok bij de haven vandaan lag en werd omringd door verschillende winkels; en de opvallend mooie fontein in het midden van het plein. Het glinsterende water van het bekken trok hem niet aan. Dat was het territorium van de duiven en de mussen, die wat hem betrof mochten vechten

om de kruimels die daar te vinden waren. Zijn bestemming was het restaurant bij de strandboulevard, of liever gezegd de keukeningang die zich een stukje bij de kade vandaan in een kleine dwarsstraat bevond. Daar vond hij soms oude etensresten als de kok het deksel niet goed op de vuilnisbak had gedaan. Tenminste, als die weerzinwekkende ratten hem niet te snel af waren geweest. Met zijn scherpe blik constateerde hij dat het vandaag helaas zo was; de vuilnisbakken waren omgevallen en er was niets eetbaars over. Hij zag de kok naar buiten komen en hoorde hem die walgelijke knaagdieren luidruchtig vervloeken in een taal die melodius en mooi klonk, en anders was dan die van de andere dorpsbewoners. Hij verplaatste zijn blik en zag een groep mensen, om precies te zijn vier personen, die voor de ingang van het restaurant stonden. Hij herkende ze allemaal en wist dat het niet lang meer zou duren voor ze de deur van de eetgelegenheid openden en de warmte in liepen.

En inderdaad.

Zodra de deur achter de gasten was dichtgegaan, hoorde hij het onmiskenbare gepruttel vanaf de zee naderen. De visser voer op de kleine kotter Mary Celeste de haven in. Alles verliep zoals altijd en volgens het vertrouwde tijdschema. In de verte hoorde hij de kerkklokken zes keer slaan. Toen de boot de achterste pier bij de havenmond naderde, klapwiekte de meeuw met zijn vleugels en veranderde van richting. Nu was zijn doel een van de steigers aan de overkant van de baai. Onderweg daarnaartoe verwelkomde hij zijn weldoener met zijn vrolijkste gekrijs, terwijl hij tegelijkertijd koers zette naar een verweerde meerpaal.

Daar streek hij vol verwachting neer, terwijl de vissersboot aan de steiger afmeerde en het gerimpelde en glimlachende gezicht van meneer Mendelsohn verscheen. ‘Hallo John,’ zei hij tegen de vogel. ‘Goed nieuws. De zee was vandaag vrijgevig.’

De visser bukte zich, pakte een paar haringen van het dek en gooide ze op de steiger voor John. De meeuw verslond ze helemaal, de een na de ander, en alles was zoals anders in het dorp.

Bijna, tenminste.

Deze avond, waarop ons verhaal begint, zou een vreemde vondst op het strand het leven van een aantal dorpsbewoners veranderen, vooral van degene die de vondst deed. Dat was een gezette vrouw van middelbare leeftijd met een paar verspreide haren op haar bovenlip, in een zwarte tuniek, die op een brombakfiets zat en naar de zee reed. Aan haar oren hingen twee mooie schelpen, eerdere schatten die ze op het strand had gevonden, en het lange haar was vastgezet met een stevige klem. Ze reed snel door het dorp naar het strand, want ze wilde er zijn voordat de duisternis inviel. Ze had absoluut geen idee wat haar daar te wachten stond.

Ze was van plan om zeewier te verzamelen: verse groenbruine blaaswier. Niet voor zichzelf, maar voor het dorpsrestaurant, waar het in combinatie met vers gevangen sint-jakobsschelpen in een plaatselijke lekkernij werd veranderd. Het was haar taak om het zeewier in deze tijd van het jaar te leveren.

Net buiten het dorp passeerde ze een enigszins komvormige rotonde en ze zwaaide naar een heel kleine man die haar driftig in de richting waarin ze al reed dirigeerde. Omdat hij volledig op de hoogte was van haar routines voor wat betreft het zeewier verzamelen was hij zichtbaar verbijsterd toen ze hem passeerde. Normaal gesproken deed ze haar ronde bij het aanbreken van de dag, als de horizon rood kleurde en het licht het strand bereikte, maar vanochtend was ze opgehouden door een telefoontje van de gevangenis in Växjö. Dat was niet veroorzaakt door het gesprek op zich, dat was kort geweest, maar door de nasleep ervan. De rest van de dag had ze honderden schelpen en stukken glas in haar zitkamer ver-

plaatst om haar zenuwen de baas te worden, waardoor ze pas kon vertrekken toen het begon te schemeren.

‘Luilak!’ schreeuwde de kleine man haar na.

De vrouw reed tussen een paar bosjes met strandhaver door en remde. Zachte golven kabbelden tegen de banden en een paar geërgerde scholeksters vlogen op. Met vertrouwde bewegingen tilde ze een grote metalen emmer van de laadvloer. Het had vandaag hard gewaaid en er lagen grote bergen aangespoeld zeewier.

Het is een goede avond voor zeewier, dacht ze, en ze trok haar schoenen uit. Ze hield ervan om met haar net gelakte teennagels op blote voeten in het fijnkorrelige zand te lopen en te voelen dat haar geest in balans was; het verontrustende telefoongesprek was als van de aardbodem verdwenen. Ze bleef even staan en snoof de geuren die haar tegemoetkwamen op: de frisse geur van de zee, de licht ranzige geur van het zeewier; de stank van een aangespoeld rottend kattenkadaver. Af en toe vond ze dode katten op het strand en ze had nooit goed begrepen waar ze vandaan kwamen. Soms begroef ze ze achter de strandhaver in het zand, maar ze besloot dit kadaver te laten liggen. Ten gunste van de kringloop van de natuur, verdedigde ze haar beslissing.

Ze vulde en leegde de emmer drie keer achter elkaar en na een kwartier was de laadvloer halfvol, waarna ze de brommer weer startte en langzaam langs het water reed. Intussen tuurde ze naar het zand, op zoek naar barnstenen, die na dagen met veel wind soms aanspoelden. Het gebeurde niet vaak, in feite heel zelden, maar de kans was er en die mocht ze niet negeren. Ze stopte een paar keer als ze iets zag glinsteren, maar het waren alleen porseleinscherven of stukken glas en als laatste een verbogen theelepels. Het waren allemaal kleine schatten voor haar, die ze op de laadvloer van haar brommer verzamelde, waarna ze verder reed. Waar ze eigenlijk naar

zocht, diep vanbinnen, was een goed bewaard geheim dat ze nog nooit aan iemand had verteld.

Aan het eind van het langgerekte strand maakte ze een scherpe bocht om terug te rijden. Eén wiel kwam vast te zitten achter een graspol en ze moest afstappen om de laadbak op te tillen. Op dat moment zag ze een stuk verderop iets naast de rotsen, tussen de zee en het strand.

Is het een steen? Daar leek het niet op.

Ze sloeg een hand voor haar mond en kneep haar ogen tot spleetjes om het beter te kunnen zien. Een hoofd? Is het een hoofd? Ze liep er voorzichtig naartoe en voelde haar hart bonken achter de zwarte tuniek. Ze was normaal gesproken niet snel bang, integendeel, door haar gezette lichaam in combinatie met haar verleden was ze in de meeste situaties onverschrokken.

Dit was echter anders.

Er lag een mensenhoofd in het zand, of stak erboven uit. Ze moest dichterbij komen om te zien wat het was. Toen ze zag dat er een stapeltje zorgvuldig opgevouwen kleding naast het hoofd lag, kalmeerde haar hartslag enigszins. Ze kwam nog een paar stappen dichterbij. Het hoofd was van een jongeman met donker haar die naar de zee keek.

Hij leeft in elk geval, dacht ze. Een stukje achter hem stond een bruine doos in het zand. Ze ging op haar hurken zitten en observeerde de man. Hij keek even naar het water, dat tot zijn kin kwam, en staarde vervolgens weer naar de zee. Zijn hele lichaam was zorgvuldig in het zand begraven, wat de vrouw verbaasde. Hoe heeft hij dat gedaan? Heeft hij hulp gehad? Ze keek om zich heen en zag alleen verlaten duinen met bosjes strandhaver en daarachter een paar dwergpijnboomen.

‘Hallo,’ zei ze voorzichtig.

De man draaide zijn hoofd een stukje. Op één wang kleefden een paar zandkorrels en hij keek met zijn heldere bruine ogen naar de in het zwart geklede vrouw.

‘Wat doe je?’ ging ze verder in een dialect dat duidelijk maakte dat ze afkomstig was uit het zuidelijke deel van de hoofdstad.

‘Ik wacht op het getijde,’ zei de man zo zachtjes dat ze het nauwelijks verstond. ‘Op de vloed.’

De vrouw keek naar de zee. ‘Het is nu vloed.’

‘Het is eb.’

‘Nee, meer vloed dan dit wordt het niet. Hierna wordt het eb en trekt de zee zich terug tot het rif. Het water heeft zijn hoogste stand bereikt.’

De man keek naar het water, dat tot zijn kin kwam, waarna zijn blik weer naar de vrouw afdwaalde. ‘Komt het niet hoger dan dit?’ fluisterde hij.

‘Nee.’

De man keek naar de horizon en de vrouw zag een traan tussen de zandkorrels over de bleke wang glijden. Ze onderdrukte de impuls om hem weg te vegen.

De avondzon scheen in een bos met lage dennenbomen en dorre bruine heide. Tussen de stammen reed een brombakfiets op volle snelheid over het smalle grindpad. De in het zwart geklede vrouw kende het traject met al zijn scherpe bochten en uitstekende rotsen op haar duimpje, maar deze keer nam ze gas terug bij de lastigste stukken: ze had tenslotte een kostbare lading op haar bakfiets.

Die bestond uit stapels zeewier, maar vooral uit een jongeman die daarnet had geprobeerd zelfmoord te plegen, maar zich in eb en vloed had vergist. Ze boog zich een stukje naar voren. ‘Ik heet Märta,’ zei ze luidkeels om boven het motorgeluid uit te komen. ‘Märta Mild, maar iedereen noemt me Zwarte Märta. Hoe heet jij?’

Het duurde een paar seconden voordat de man antwoord gaf. Zijn zachte stem bereikte Märta nauwelijks: ‘Georg.’

‘Wat een mooie naam! Ik heb een heel mooie jurk besteld

die nooit komt en als hij komt, is hij waarschijnlijk veel te klein! Bovendien ben ik te oud voor jurken! Heb je het koud?'

Georg schudde zijn hoofd. Hij droeg de kleren die hij op het strand zo zorgvuldig had opgevouwen, een lichtgroen flanelen overhemd en een bruine ribfluwelen broek, en hield de doos stevig tegen zijn lichaam gedrukt.

Märta ging rechtop zitten en gaf iets meer gas. Ik vraag me af wat er in die doos zit, dacht ze.

De twee hoge bergmassieven daalden af naar een smalle vallei en de enige weg die het dal in leidde, eindigde op de plek in de baai waar het dorp lag. In een aantal reisreportages was het dorp het eindpunt genoemd. Een halve kilometer voor de dorpsgrens was de rotonde die Märta een uur geleden was gepasseerd. Hij was beplant met oranje en gele afrikaantjes en bekroond met een groot bord midden op de heuvel, waarop WELKOM IN SKUGGSIDAN stond. Vlak ernaast stond een heel kleine, bleke, magere man met een slecht verzorgd gebit. Hij droeg een versleten blauwe overall, waarvan de pijpen in twee zwarte rubberlaarzen staken. Op zijn hoofd had hij een rode pet met een smalle klep die recht uitstak en veel op de snavel van een ooievaar leek. De man was net bezig met het dirigeren van een auto die de rotonde naderde. Met nadrukkelijke en enigszins driftige bewegingen wees hij welke kant van de rotonde de automobilist moest nemen, ogenschijnlijk overbodige informatie, omdat er in die richting maar één weg was om te nemen. Tegelijkertijd kwam er een auto uit de andere richting, waardoor de man zich abrupt moest omdraaien. Die beweging zorgde ervoor dat hij zijn evenwicht verloor.

'Snelheidsduivels,' zei hij knarsetandend, waarna hij in de verte een zwak motorgeluid hoorde naderen.

De gure wind rukte aan Märta's donkere haar terwijl ze naar de rotonde reed. Daar moest ze iets regelen voordat ze het plein

passeerde. Georg zat tussen het zeewier op de laadvloer, met de doos tegen zich aan gedrukt, en had geen idee waar ze naartoe gingen. Toen Märta de rotonde naderde minderde ze vaart. ‘Die man met de pet bij het bord is Columbus,’ zei ze wijzend. ‘Nadat de haringfabriek gesloten was, is hij rotondedirigent geworden. Hij beweert dat hij een subliem gehoor voor verkeer heeft. Eigenlijk is het een vlucht, denk ik, een manier om thuis weg te komen. Hij woont bij zijn ouders, meneer en mevrouw Mendelsohn, op een aan de grond gelopen aak.’ Märta ging rechtop zitten. ‘En hij heeft over alles een mening.’

Columbus zag de brombakfiets ruim voordat die de rotonde naderde en begon met volledige toewijding te dirigeren. Hij wist dat het de brombakfiets van Zwarte Märta was, maar ook zij moest instructies krijgen. Toen ze remde, liet hij zijn arm enigszins teleurgesteld zakken.

Märta stopte en stapte af. ‘Blijf zitten, Georg,’ zei ze. ‘Dit duurt maar een minuut.’

Märta liep vriendelijk glimlachend naar Columbus toe en haalde een aluminium pakketje uit haar zak.

‘Waarom was je vandaag zo laat?’ vroeg Columbus.

‘Als jij je met jouw zaken bemoeit, dan bemoei ik me met de mijne,’ antwoordde ze met een glimlach.

‘Brood van mijn moeder?’

‘Ja. Met gebakken haring.’

‘Elke dag hetzelfde, die vrouw heeft absoluut geen fantasie.’

Märta kon erop wijzen dat een bepaalde mate van dankbaarheid over de voedselvoorziening misschien op zijn plaats was, vooral omdat hij op zijn zesendertigste nog thuis woonde en voor zover zij wist nog nooit een kroon voor kost en inwoning had betaald. Dat deed ze echter niet. Ze wilde de driftige man niet nog meer ergeren. Columbus stond bekend om zijn korte lontje: hij was verongelikt geboren en was opgegroeid als een wandelend kruitvat. ‘Anderhalve meter gecomprimeerd complex,’ had Malte, de antiquair van het dorp, hem een keer ge-

noemd. 'Hoe gaat het hier?' vroeg Märta dus alleen.

'Zoals gewoonlijk, winderig en ellendig, en de mensen rijden als idioten. Als ik hier niet was om de boel te regelen, dan zou hier van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat het ene na het andere ongeluk plaatsvinden, maar word ik daarvoor bedankt?'

'Je krijgt brood van je moeder.'

'Mijn ma.'

Columbus noemde zijn ouders altijd pa en ma, daar lette hij zorgvuldig op. Hij haalde de aluminiumfolie weg, verfrommelde die en gaf de prop aan Märta, alsof hij haar als zijn persoonlijke prullenbak beschouwde. Ze pakte de prop zonder een spier te vertrekken aan. Columbus nam een hap van het brood en wees met de lange klep van zijn pet naar de brommer. 'Wie is dat?'

'Hij beweert dat hij Georg heet,' antwoordde Märta. 'Meer weet ik niet.'

'Neem je lifters mee? Dat is levensgevaarlijk. Ik heb gehoord over een lifter die de keel van iedereen met wie hij meereed doorsneed en daarna de oren opat. Heeft hij een mes?'

'Dat weet ik niet, maar ik heb hem op het strand gevonden. Hij was in het zand begraven.'

'Aha, zo'n type. Heb je hulp nodig?'

Märta keek naar Columbus, die een halve meter kleiner was dan zij, en glimlachte weer. 'Je bent een echte ridder, Columbus, maar je bent op de rotonde nodig. Zorg er alleen voor dat je niet onderkoeld raakt.'

'Het is werk en iemand moet het doen, maar bedankt voor de bezorgdheid. Dat verwarmt mijn hart. We leven in een gure wereld.' Columbus salueerde, draaide zich razendsnel om naar een bus die de rotonde naderde en begon aanwijzingen te geven.

Een ogenschijnlijk lachwekkende activiteit, zou je kunnen denken, als die geen behartigenswaardige achtergrond had gehad.